

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.

ЯНВАРЬ

9

СУББОТА

№ 7 (4492).

Өртээ 20 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАН ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛӨЛДИНДЕ (1 ары).

ЭЦСПС-ТИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА: Электроэнергиялык камналганы дээш бүгү улустун походуу организаस्ताар (1 ары).

СЭКП ТК-НЫҢ ДЕКАБРЬ ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТТИРИИ МАССАЛАРЖЕ (1 ары).

С. Сотнам.—Хойжунун чедишишпи (1 ары).

СЭКП-НИҢ ТЫВА ОБКОМУНУҢ IX ПЛЕНУМУ: СЭКП ТК-ны декабрь пленумунун ажалында түнөлдөргөн болгаш областын партия организациялынын сорулгаларында дугайында чугаалашкан айтырыгыны отчеду (2 ары).

О. Мандарый.—Халл-солуннарышык ажалын чугулага көр (3 ары).

М. Семенов.—Дымарчлар келбестеи (3 ары).

ШАЖЫҢГА УДУР ТЕМАГА: М. Нербу.—Фермага лекция (3 ары).

Б. Ондор.—Пам-хайра чокка сойгалак плерелер (3 ары).

Гериялыгыт Коммунисттик партиязын Топ Комитетинин пленуму (4 ары).

МАРП-нык Топ Комитетинин доктаалы (4 ары).

«Вистин улустук эрге-ажымын камгалап турган биз» (4 ары).

Делегей байдалынын допчулалы (4 ары).

Школянык партия организациязы

Бо өредилге чылы совет школянык амыдыралыга чал үс-чаламны ажылды турар. СЭКП-нин XXI сессиянын болгаш чуртка улус өредилгенин системанын аде тургузар дугайында хообул артеменин үндөзүни ажи билер, оон-биле кадм үргүчүлүк күш-ажылында арга-мергежилдик, бүгү талазы-биле өртем билитиги кижилерин белектээр улуг харымсалгадык сорулганы совет школянык мурнуга салган. Ону амыдыралга чедишишкенин боттандырылгаш школярлар партия организациялары кол рольду ойнаар ужурлук.

Бо талазы-биле областык школярларда партия организациялары организациякчы, улуг ажалдарын чорудуп турарлар. Оон түнөлдөргөн өредилгенин системанын аде тургузар дугайында хообул артеменин үндөзүни ажи билер, оон-биле кадм үргүчүлүк күш-ажылында арга-мергежилдик, бүгү талазы-биле өртем билитиги кижилерин белектээр улуг харымсалгадык сорулганы совет школянык мурнуга салган. Ону амыдыралга чедишишкенин боттандырылгаш школярлар партия организациялары кол рольду ойнаар ужурлук.

Ылаңгыя Шагаан-Арыгның ортумак школярда хоочун дуржулгадык башкы Е. Ленкова секретарлар партия организацияны башкыларын чагыс аз, сырый каттышкан деминг коллектив кылдыр тургузуп ап шыдаан. Эле тургузушкун-биле холбашкан база өредилге-кижиандилгенин-да талазы-биле айтырыгылар партияны ажи кхуралларына тургузуп турар. Чокта чал башкыларын бири область съездинин кыйгырымын хуралга чугаалашкан, тодаргай хемчеглери ажалдап кылган. Ол шыкаш школада башкылар мергежилдик бидер методикти семинар доктаамал ажалдап турар. Аңа өредилгени күш-ажылы-биле холбаштыр дугайында айтырыгылар база политехниктиг улгайышыны артеменин башкылары темаларын болгаш айтырыгыларын утказын таймыларлап, калалар планын дугайында, артеменин аралында харымзаларын шык холбаштырылар аргаларын үргүчү сүмөлөжин турарлар.

Школада башкыларын ажалдарына болгаш өренишчилерин өренишкенин өренишчилер ажалында бадалла тургузунган. Эки шынарлык, чыгык ченинги buffetti организациястан. Ийи центерлик өредилге мастережизинде улугула кластарын өренишчилери район организацияларынын чагылгарын кылдып, бажык иштинин эдилек-хорекселерин боттары кылган, райондук магазинеринче кирерп турар аларганар, а чамыктарын районук улуттук комбинатын дарааныла четине күш-ажылы чапчыларын ап турарлар.

Партия организациякчы бодунун организациякчы ажалынын кол улгайышкынын өренишчилер артеменин үндөзүнүн ханылы-биле шингээдин аларыча база өредилге-кижиандилге ажалынын шынары бидеринче улгайдырган. Оон түнөлдөргөн өредилгенин шынары артен чылдын бо үзүндө алзон бедил, 83 хуу четкен. Башкылар-биле ала-нелерин аралында харымзалын быжыгалаа. Иччангаш бо өредилге чылынын эгизинде бээр өренишчилерин талазында школянык каанаш баар чагыс-даа таарылга болбаан. Школада партия организациякчы тодаргай план-биле ажалдап, ону күсөдеринге башкы коммунистерин болгаш кежигүчү өвс активтерин каалба-биле кийириштин турар. Устунде чугаалаангылыг дег эки чижектерин оон-даа хойну көргүзүп болур.

Иңыг болза-даа чамык школарда партия организацияларынын ажалында улуг чептер бар дээр-ини шууг чугаалаар керек. Чижээ, Бай-Тайга районун Тезини ортумак школярда аш Д. Очур секретарлар партия организацияны башкыларын сырый каттышкан ыжык коллектив кылдыр амыла чедир тургузуп ап шыдаан болгаш школярдын администрация чегинин ажалына контролю кошкан боттандырып турар. Иччангаш ол школада политехниктиг өредилгенин чорударына материалдык база болур-чөгүрү-биле тургузунган, өредилгенин шынары күлүлүк үргүчүлүгүндө болгаш чамык өренишчилерин талазында школага болгаш хой-интинин черлеринге чуртп үрээр, чамалар чок кичээл үрөр чорук эвезелген. Иңда партия организацияны башкы кайгылары ажила быжыгалар, кижилер ажалы шууг ала-чагаларлашкычче кирген. Эртең өредилге чылынын төчүзүндө бээр бо школага үш хире директорлар солешкан.

Ол-да районук «Найрал» колхозта 7 чыл болгаш өскө-дө школарда чамык башкыларын аргалар, аморалдык үлгүлөрдөр кылдыр таарылгалары база-ла оларда партия организацияларынын кижилеринге ажалынын кошканын таймыларлаттынар. Бо тизмеде чок чорутарын бири чамыканы СЭКП-нин Бай-Тайга районукуну школар ажалына багай хажырлыгында болгаш оларда партия организациялары тодаргай улуттук турарында дээрли шууг чугаалаар керек.

Устунде дег четпестер күлө Бай-Тайгада аш, Барыш-Хемчиктин Кызыл-Мажалыкта, Би-Хемчин Туралда № 2 ортумак болгаш областтык өскө-даа школярда партия организацияларында бар. Школярларын аде тургузушкуну оларда партия организацияларынын ажалын чал сорулгаларын делнегине дүштүр тургузарын негеп турар. Хамыктын мурнуна «ар бүгү өредилге-кижиандилгенин ажалын шынары бидеринче, политехниктиг өредилгенин куштедиреринче, школарга материалдык баазаларын быжыгаларыны кол күчөгөйлн салдыр хулаагалык. Школярдык амыларда-биле харымзалын быжыгаларда башкыларын политехниктиг, педагогика болгаш инити белектелди бидер эргежок чугула. Иччангаш школярлар партия организациялары бо ажалдык боттарынын контролюга алыр ужурлук.

Эле тургузушкун-биле болгаш өредилге-кижиандилге ажалдары-биле холбашкан айтырыгыларын партияны ажи кхуралларына чугаалажып, аңа хулаап алдыган шиптирлерин күсөлдөдөнни ханаларын доктаамал чорудар керек. Чокта чал болган башкыларын область съездин Тыванын улус өредилгенин ажалыччыларына кыйгырыгын хулаап алган. Школярлар партия организациялары ону күсөдир талазы-биле тодаргай кичектерин ажалдап кылдыр ужурлук.

СЭКП-нин XXI съездинин шиптирлерин база школярлар аде тургузар дугайында хообулну күсөдиринге школярларда партия организациялары чугула черин өзээр чүве төлөдө, партия райкомпары оларга хуи буруну кичөөгөйлн салдыр болгаш деткимчезин көргүзээр эргежок чугула.

СЭКП Тыва обкомунун IX пленуму

Дүүн, январын 8-те, СЭКП Тыва обкомунун IX пленуму ажитынган. Пленум моон ажаанда айтырыгыларын чугаалажып турар:

1. СЭКП Төп Комитетинин декабрь Пленумунун ажалынын түнөлдөргөн болгаш областын партия организацияны сорулгаларынын дугайы.

2. Кем-херек үлгүлөдө-биле болгаш инитинин хорум-чурумун үрээр чоруктар-биле демиселге хой-интинин ролон бедидер дугайы.

Пленумга баштайгы айтырыгын талазы-биле илеткеди СЭКП обкомунун бири секретарын аш С. Тока кылган. Илеткеди чугаалажырына саналдар боттук болгаш ажал-ишчи байдалга эртен.

Пленумунун ажалында СЭКП обкомунун кежигүнери, партия, совет актив, көдөз ажал-агыйнын тускай артеменин, муракчы малчынар, ажал-агый, бүдүрүлге черлеринин чамык удурткучулары, инженер-техниктиг ажалдакчылар база киржин турар.

Пленум ийги айтырыгын чугаалажырын бөгүн үргүчүлүдөр болгаш доозар.

СЭКП Төп Комитетинде болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде

1960 чылдын апрельдин баштайгы чартымында Москва хоорайга, Кремльдин Улуг ердунуга хоорай тулушкунуну талазы-биле Бүгү-өйлөк чөвүлө СЭКП ТК болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели хулаап алган.

Чөвүлө хуралга ССРЭ-ге хоорай тулушкунун ажалынын болгаш ону экижидер кемчелерин дугайында илеткеди болгаш хоорайларын төлөктөлөрүн байдалынын болгаш сорулгаларынын база чуртакчылык черлерин планнарынын депшилгели аргаларын ажалыларын дугайында; тулушкуну улам ынай индустриализаастарын негелдери-биле хоорайларын тургузарынын дугайында; хоорайларын чаагайдыганын, ногаанчылдыгынын болгаш шиптир байдалын өкижиинин дугайында эдеринчи илеткелерин дыкнап чугаалажыр.

Хоорайларын кол архитекторлары, тулук болгаш архитектура херектеринин талазы-биле чер-чер органиарынын, төлөктөл, өртем-шипчилек болгаш тулук органиацияларынын, хоорай ажил-агыйнын, кызык камгаламалык ажилдакчылары, эвилелешкен республикарларын министрлер чөвүлелеринин, край, область куускомнардын чөвүлелеринин, ажал-агый улугтук ажалдакчылары, министерстволарын болгаш ведомстволарын төлөктөлчолери, партия, профивилек болгаш комсомол ажалдакчылары чөвүлө хуралдын ажалына киржин.

ВЦСПС-тиң Президиумунда Электроэнергиянык камналгазы дээш бүгү улустун походуу организаस्ताар

Улус ажил-агыйына элери энергиянын камналгалы-биле чарыктары дээш профивилек органиацияларынын демиселинин дугайында айтырыгын ВЦСПС-тиң Президиуму чугаалажып көргөн. Амалчыларын болгаш албан-ахамкчыларын ортузунга СЭКП ТК-нин «Улус ажил-агыйына элери энергияны ажиты-биле ажалдап дугайында» чагалын каалба-биле тааныштырып профивилектерин чөвүлелеринге, төп, республика, край, область, фабрика-зааво болгаш чер-чер комитеттеринге ВЦСПС-тиң Президиуму маскан.

Инти хуралда, илеткелдерге болгаш беселелерге боттарынын бүдүрүлгенин, улуттук ажалын, областын, крайдын, республиканын тодаргай чижектерин көргүзүп турган, элери энергияны ажил-агыйык өвс ажалдары күн-бүрүнчү кайы хире катаралы тааныштырып турарын ажилчыларга, инженерлерге болгаш техниктерге, коммунал бүдүрүлгелеринин ажалдакчыларына көргүзүп, энергияны камналгалык ажалдарын аргаларын сүмөлөтөр эргежок чугула.

Элери энергиянын камнаарын хуралаарын илереди, ажалдап дээш бүгү улустун походуу органиациялары, ону төчөгүлөр чоруктар-биле хуи-бурунчу делмисели болза профивилек органиацияларынын доктаамал салым салышынын болган турар ажурлук. (СЭТА).

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун шиптирин массаларже партиянык болгаш чоннун уну чаңгыс

СЭКП ТК-нын 1959 чылдын декабрь Пленумунун материалдарын парлаан сомулар болган ол талазы-биле радио дакчылыгы Эриштин база Тес-Хемчин көдөз ажал-агыйын бүгү ажил-шипчилерине чаа, 1960 чылга улуттук өнөк үнөлиг белек, ажал чорудуларын чаа боттук программаны, айткычтын кылдыр хулаап алдыган. Нарынды «Коммунистче орук» колхозтук даргазы аш К. Шойжунуң чугаалап турары:

«Вистин артелистинин бүгү эр, херекке колхозчолоры партиямын Төп Комитетинин декабрь Пленумуну материалдарын каалба-биле тааныштыр турар. Амгы Пленум көдөз ажал-агыйын амыдыралы чугула айтырыгыларын чугаалажып көргөн тодаргай доктаалдын үндөргөн-дир. Чеди чылдык бири чылынын көдөз ажил-агый талазы-биле оналгаларын социалык өрөңгөн ажал-ишчилеринин чедишишкенин күсөдөктөн, мал ажалынын чамдык кол чугула продуктуларын чеди-нуң кижиле бүдүрүлгө овалаштыр бүдүр талазы-биле АКШ-ты четкен болгаш харым-даа ажал турарын Пленумуна материалдарын сөргөн, тайбын ажалчы, кижилерин ажал-ишчилерге барган болган Коммунисттик партияга болгаш Совет чалакка ынакшыл, чоргалал чүрекке үлүг-хууус чүл, чүну кылда, канчаар ажалдаа экил деп сетки-сагыш хайныгып көр-дир. Вистин артелистинин партия, совет органиациялары болгаш муракчы малчынары ТК-нин Пленумунун шиптирлерин амыдыралга боттандырылгаш сорук, кирген, 1960 чылда мындык хулаалгелерин алган бис: колхозтук мал ажалында кол черин өзөп турар хойнуң баш санын 1959 чылга удур 17 хуу, инектеринин 13 хуу немей өстүрөр, хой бүрүзүндө ортумак-биле 1959 чылда 1950 грамм дүк алгангына

улур 1960 чылда 2,2 миллиграммын алыр, сээр инек бүрүзүндө 1250 кг сүтү саап алыр. Мал ажалында артеменин чедишишкенин болгаш муракчыл дуржулганын шиптедип ап турган.—Шойжунуң чамы чыл паллын хулаалга бетинде—1963 чылда күсөдир.

— Партия болгаш чалак бистиң совет кижилерин эки ажалдаарында, ажал-ишчилер чуртагында бүгү-ле чүвени кылдып турар. СЭКП ТК-нык амгы Пленумунун шиптирлерин малчынар бистерин ажал-херектегилер эртер программанын айткандыр. Ону амыдыралга боттандырып бистин эки ажалдаарына ыстан хамааржыр, ыччангаш бистер, хойжулар 1960 чылда боттарымыска тодаргай хулаалгелерин ап, херек кырынга күсөдир ажурлук бис. Бодук коданымга турар 602 баш анык хайнак иртерин хур кыш ажыргаш, чамын ирт бүрүзүндө 4 кг дүтү кыргып, колхозун

Чая-Хал районун «Найрал» колхозунун анык саанчыны Д. Чечек СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын амыдыралга боттандырылгаш улуг күчөгөйлн салган. Чая ажал-агый чылында ол инек бүрүзүндө 1800 кг сүтү саап алыр деп социалык хулаалга алган. Бо саанчы 1959 чылда бир инектен 1600 кг сүтү саап алыр турган 1700 кг-ны саап алган.

Саанчы бодунуң ажалдагында 12 инекти ситен, савас-биле хуи чурумунда айтканын өзүлөөр чегерин, оларын туруш байдалын ажиткенин. Уран чүлү бөлүмүнүн ажалына ол илөкөйлг киржин. библиотеканын номнары ап, номчуп турар. Коммунисттик күш-ажылык бригадаларын бедиң адың чедиң алыр дээш демисежин турар аныктарын аралында Чечектин ады база бар.

Х. ШАРАВИН.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ

Балалистик ракеталарын дуазы-биле космиктиг делгемни шипчилөөринин талазы-биле Совет Эвилелинде чедиң алыган чедишишкенин төлөлдөргөн, өртем-шипчилек ажалдарын планнарын өзүлөөр, совет артеменин болгаш конструкторлар Черин аяр эдеринчилерин салым үндүрениге база хуи системанын планнарынычче космиктиг улуг-дулушкуну боттандырылгаш ажалдар аң улуг күчүлүк ракеталарын тургузарынын талазы-биле ажалдарын кылдып турар.

Угалан черинде боттандырылгаш чокка ажурдур инидык ракетаны ажалдап кылдыр соруда-биле 1960 чылдын чоккучу айларынын дугурунда Ожук океанын суднолар орунгарынын, агаар шугуннарын болгаш балык тывынчы хаймактын черинден ырак төп көзөңчө сөөгү кезөө чок инидык ракетаны салым үндүрүшкуну чорудар.

Ракетанын сөөгү кезөөни мурундаады моон ажаанда координаттардык делвископтерин районуга дүкүп болур:

Table with 2 columns: weight and price. Rows include 9 gr. 06 min. (170 gr. 47 min.), 10 gr. 22 min. (168 gr. 22 min.), 6 gr. 16 min. (166 gr. 16 min.), 5 gr. 03 min. (168 gr. 40 min.)

Эргежок чугула делвископтерин чорудары-биле үстүндө айткан делвископке совет флоттук тускай судноларын чорудар.

Ракеталарын баштайгы салым үндүрүшкунери колдуунда-ла 1960 чылдын январын 15-ти февральдин 15-ге чедир үенин дугурунда чоруттар.

Ожук океанын төп көзөңчө ракеталарын салым үндүрүп турарын үенинде далайга экидиршишкенинге болгаш самолёттар ужурдарына айыл чок чорукчу маалдар соруда-биле СЭТА моон ажаанда чүлүк ажалдары кылдыр төлөлдөргөн: Ожук океанын бо мелегеле-де айткан кызылгалар координаттарга далай делвископтерин болгаш агаар делгеминин районуга кирбес дугайында айтканынын судноларын капитанарына болгаш самолёттарын командирлеринге чөгүр эрге-чачыргаларын берген турарын ол үенин дугурунда ракетанын сөөгү кезөөни мурундаадымын дүжөр ужураут районуга судноларын болган самолёттарын чөрүп болу дег чурттарың чазактарында Совет Эвилелиниң чазак динен турар.

«Тыва тулук» трестинин № 1 тулук-монгак улустугу аш Очур-солга улуттук коммунисттик бригада 1959 чылдын сөөгү айынын планын алып күсөдир.

Былдыңдын № 11 шипотамын тулутка белектел ажалдарын ай планын 146 хуу күсөдир. Ол бригаданын эвилелери боттарынын аралында социалык чариктиг ажалдап ажурлар Аңа аш Ошонуң ажалуу эртен айда ботти черин алган. Ол эвене планын 146 хуу күсөдир.

ТУДУГ БРИГАДАЗЫНДА

«Вистин сөөгү-биле мергештир, Улуг-Бураган сүт-бараан ферманын союкчулары, Ленин аттыг колхозтук бригадалары — чер болганда, кай-да-ла Пленумунуң материалдарын номчугалам, тааныдылган болган черлерде, оон шиптирлери ажалдыралга боттандып турар дугайында күш-ажылы рапорттар дыкналып, бедиктеп хулаалгелер алдынып турар. Ол бүгү Коммунисттик партияга белек совет чонун үнүпүн кезөөк чачтык болуп турарынын чамына-чак көргүзүп-тур.

Хүлээлгезин күсөдирп турар

«Вистин сөөгү-биле мергештир, Улуг-Бураган сүт-бараан ферманын союкчулары, Ленин аттыг колхозтук бригадалары — чер болганда, кай-да-ла Пленумунуң материалдарын номчугалам, тааныдылган болган черлерде, оон шиптирлери ажалдыралга боттандып турар дугайында күш-ажылы рапорттар дыкналып, бедиктеп хулаалгелер алдынып турар. Ол бүгү Коммунисттик партияга белек совет чонун үнүпүн кезөөк чачтык болуп турарынын чамына-чак көргүзүп-тур.

Ук бригаданын састагы 16 инекти күсөдир ажалынын оналгалын—500 кубометр чулукту кескен, тулук кылдыр черлерге сөөртүп бедидер. Бригаданың кежигүнери бердинген

М. ОЮН.

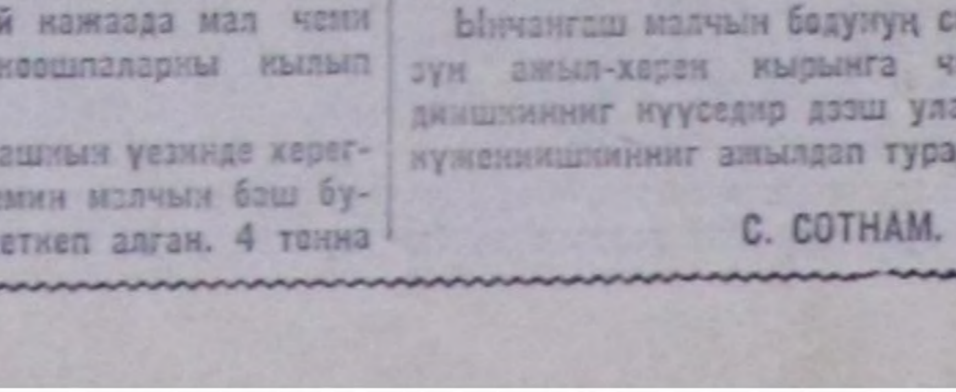
ХОЙЖУНУҢ ЧЕДИИШКИНИ

Чая-Хал районунун Ленин аттыг колхозунун баштаар чери муракчы малчын Комбузалтың кызыманык чорун өрөңгөп көргөш, төрүр хойлар надарарын аңаа сүмөлөдөн.

Хочун малчын колхозтук эрте оолдар 336 баш хойларын хулаап алган, Бөш-Дагда кыштакта надарын эгелен. Кыштагынын септелгени доозулган-даа болза, ол аңаа ундарайын, хой нажазынын септелгенин бодунуң күжү-биле кылып, чедир нылдымсаң сонга наратарын болгаш халганы чаартып, эртер херектин наратарын үндүрүшкуну, кыш дүмөрүнүн мурунда бүгү ажалдарын чедишишкенин доозуп алган. Оон аңгыда 200 баш хураганнарга нажаны тулдуп, чаагай нажанда мал чамына бээр көшпаларын кылып белектенен.

Кыштагалааштын үезинде хереклээр мал чамын малчы баш бурнагар белектеп алган. 4 тонна

Х. ШАРАВИН.

Белгородтук цемент азовуду долганн турар чал печканы тулук тургузары эң кыска хууаанда доозулган.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ

Балалистик ракеталарын дуазы-биле космиктиг делгемни шипчилөөринин талазы-биле Совет Эвилелинде чедиң алыган чедишишкенин төлөлдөргөн, өртем-шипчилек ажалдарын планнарын өзүлөөр, совет артеменин болгаш конструкторлар Черин аяр эдеринчилерин салым үндүрениге база хуи системанын планнарынычче космиктиг улуг-дулушкуну боттандырылгаш ажалдар аң улуг күчүлүк ракеталарын тургузарынын талазы-биле ажалдарын кылдып турар.

Угалан черинде боттандырылгаш чокка ажурдур инидык ракетаны ажалдап кылдыр соруда-биле 1960 чылдын чоккучу айларынын дугурунда Ожук океанын суднолар орунгарынын, агаар шугуннарын болгаш балык тывынчы хаймактын черинден ырак төп көзөңчө сөөгү кезөө чок инидык ракетаны салым үндүрүшкуну чорудар.

Ракетанын сөөгү кезөөни мурундаады моон ажаанда координаттардык делвископтерин районуга дүкүп болур:

Table with 2 columns: weight and price. Rows include 9 gr. 06 min. (170 gr. 47 min.), 10 gr. 22 min. (168 gr. 22 min.), 6 gr. 16 min. (166 gr. 16 min.), 5 gr. 03 min. (168 gr. 40 min.)

Эргежок чугула делвископтерин чорудары-биле үстүндө айткан делвископке совет флоттук тускай судноларын чорудар.

Ракеталарын баштайгы салым үндүрүшкунери колдуунда-ла 1960 чылдын январын 15-ти февральдин 15-ге чедир үенин дугурунда чоруттар.

Ожук океанын төп көзөңчө ракеталарын салым үндүрүп турарын үенинде далайга экидиршишкенинге болгаш самолёттар ужурдарына айыл чок чорукчу маалдар соруда-биле СЭТА моон ажаанда чүлүк ажалдары кылдыр төлөлдөргөн: Ожук океанын бо мелегеле-де айткан кызылгалар координаттарга далай делвископтерин болгаш агаар делгеминин районуга кирбес дугайында айтканынын судноларын капитанарына болгаш самолёттарын командирлеринге чөгүр эрге-чачыргаларын берген турарын ол үенин дугурунда ракетанын сөөгү кезөөни мурундаадымын дүжөр ужураут районуга судноларын болган самолёттарын чөрүп болу дег чурттарың чазактарында Совет Эвилелиниң чазак динен турар.

«Тыва тулук» трестинин № 1 тулук-монгак улустугу аш Очур-солга улуттук коммунисттик бригада 1959 чылдын сөөгү айынын планын алып күсөдир.

Былдыңдын № 11 шипотамын тулутка белектел ажалдарын ай планын 146 хуу күсөдир. Ол бригаданын эвилелери боттарынын аралында социалык чариктиг ажалдап ажурлар Аңа аш Ошонуң ажалуу эртен айда ботти черин алган. Ол эвене планын 146 хуу күсөдир.

ТУДУГ БРИГАДАЗЫНДА

«Вистин сөөгү-биле мергештир, Улуг-Бураган сүт-бараан ферманын союкчулары,

СЭКП-НИҢ ТЫВА ОБКОМУНУҢ IX ПЛЕНУМУ

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң ажылының түңнелдериниң болгаш областың партия организациязының сорулгаларының дугайында

Эш С. К. ТОКАНЫҢ илеткелинден

Чер ажылын көдүрери, тарааны болгаш өске-даа культуралары буюрдури көгүдери; ичинин мал ажылын көгүдери болгаш атын, сүтү база өске-даа продуктуларын буюрдури көгүдери; колхозтары болгаш совхозтары кадрлар-биле быжыгалары, кезде ажил-агыйн улам ынай механизациясы, күш-ажалдын буюрдури бөдүрери болгаш продукцияның бот-үнесин чыгарды, колхозтарын ичтин ажил-агыйн быжыгалары болгаш колхозчуларын материалдык чагай байдалын беддери чегелиг кезде ажил-агыйн улам ынай көгүдери-нин үндени айтыргалары СЭКП ТК-ның чаа өткен декабрь Пленумунга ханы болгаш бүтү талалыг чугаалам көргөнгө; бо сорулгаларын шийткелдерин Пленумунга үлүп алган доктаалымы учур-дустарын эш С. К. Тока илеткелинден ага-зине чугаалаан.

«Бистин партиязы Төп Комитетиниң өргө болгаш чаа чылдын кызыгарына декабрь Пленуму социализмгө кезде ажил-агыйн улам ынай көдүрериниң калбак программаны ахмадлар кылган, оңу күсүлдери совет кижилерин амыдыралын улам өөрүшкүдү буюрдуар деп, совет улуска СЭКП ТК-нын, СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүделенин чаа чылда чедирген байырында айткан.

Өрткен чылдын чурттуу чамдык улуг тараалан районларыга кандашкын болган-даа болза, СЭКП-нин XI съездинин шийткелери-биле сорул кирген кезде ажил-агыйн ажил-ипчилериниң күженишкенин ажилынын түңнелдери күрөө болуун хергеделин хандырамыга четпир тарааны салып алган. Ичинин мал ажылын дүргө темирлер-биле көжүрүшкөн турар. Бистин чуртувус 1959 чылда АКШ-тың ички хукук буюрдури, чонун ичти бурзувунга онааштыр саржаг буюрдури талазы-биле Американы өрткен.

Областың кезде ажил-агыйн ажил-ипчилери өрткен чылдын тарыла шөлдери калбартыр, чер ажилынын культураны беддери, дүжүтү көүдери болгаш тарак беткеленин күрөө планын күсүлдүр талазы-биле чамдык түңнелдерин чеди алган. Иччалы-даа беддиктен хулоо-голер алган, организация ажил-биле быжыглавай, ол хулоо-голерин күсүлдүр чамдык чедерин ТК-нын Пленумунун демдагалыгы бистин областа база хамаарыр деп илеткелди чугаалаан. 1959 чылдын ага-зине алган хулоо-голерге буюрдуар область тарак культураларының бир гектарында 17 центнер дүжүт алыр тургаш, 12,2 центнерин, кукурузагы нугаан массасын 300 центнерин ортунага 165 центнер алган, аят буюрдури планы 80 хуу күсүлдүргөн болгаш сар ивек бүрүзүндү областа ортума-келе 1370 кг сүт алыр тургаш 1193 кг-ны алган.

Областың колхозтарының, совхозтарының азыл хуу дугуруларын, малагыны Барыш-Хемчик, Бин-Хем, Улуг-Хем болгаш чамдык өске-даа районнара, арга чедер чегерлеринде чөгүрү чуртуун кирибөө, чөгүрүн ажилдап кыларынын системаны болгаш кезде ажил-агыйн культураларын өстүрериниң агротехникалык үрөөр чорукту буюрдури, чөгүрүнүн үнүш-дүжүтү болгаш чер ажилынын культураны беддери дээш чөгүрү демисе чорутпайн турар.

Чугаа тарыла шөлдери көгүдери арга-биле азыл, харып муракчы агротехниканы ивектердин тургаш дүжүтү беддери дээрин ТК-нын Пленумунга Н. С. Хрушев чугааламга демдагалган. Иччалыга 1959 чылда областың колхозтарында болгаш совхозтарында сугаттыг черлерин чүгө 59,7 хууу ажилдатты-ганы кончуг четпес. Хөй-хөй ажил-агыйларда сугаттырга бугалары ажилдаттынар арга чөк апарылаан.

Колхозтарда болгаш совхозтарда сугаттырга четкелерин катп тургузар база сугаттырганы чорудар талазы-биле бригадаларын организациялар. Сугаттыг болгаш өл-шымтык черлерде чайгы арыг авдарылаганы чангыс чылдыг сивенер база кукуруза тарып ажилалары экономика талазы-биле ажилтыг болуор.

Кезде ажил-агыйн культураларынын дүжүтүүн беддери кезде часык тарылаганы хуусалары улуз учурдулаган. Мыдыг турбуже Улуг-Хем районун колхозтары, «Загес», «УТКА 25 чылы» совхозтар өрткен чылдын тарылаганы хуусасын 35 хонук чедер, а Танды, Бин-Хем районнары колхозтары, «Межегей», «Кызыл партизан», «Тилжелге» сов-

дарының планирени күсүлдүрүр.

Илангы Сүт-Хөл район эки хулоо-голерин алган, оларын күсүлдүргөн чонун партия, совет организацияларын удурутчуларын (өштер Семен, Доржу) организацияп шыдаан. Оң түңнелдери районун колхозтары мал ажилынын продуктуларын буюрдури болгаш сазар талазы-биле хулоо-голерин күсүлдүрүр.

Областың колхозтары 1959 чылда мал ажилын (хаван биле куштан аныга) көжүдеринын планирени күсүлдүрүр. Сүт-Хөл колхозтары малдын санын хары-даа күсүлдүрүр. Обласка алдынган хулоо-голерге буюрдуар хөй, өшкүнү баш сагыш 18 хуу өстүрери чүгө 8 хуу, мылтыгы боа малды 15 хуу өстүрери 14 хуу, инектерин 17 хуу өстүрери 11 хуу күсүлдүргөн. Оң түңнелдери болгаш 2,5 муң тонна немедде атып, 1200 тонна сүтү алыа. Өрткен чылдын колхозтарга болгаш совхозтарга малдын хорамчын, ичти ажил-агыйн хергеделинде чарыдалы аажок хөй болган.

Бистин областа кезде ажил-агыйнын 100 гектар ажилталыг чериге чүгө 3 баш мылтыгы боа мал, 26 баш хөй, атык болган 100 гектар тарыла шөгүнө 5 баш хаван онаажын турары кончуг кулу көрүтүр болуор.

— 1959 чылда малдын баш саны өстүрер, оң түңнелдери беддери талазы-биле, ичинин оналдаларын күсүлдүрүр ивектерин хамытын мурунда СЭКП обкомунун бирозунун, обкомускомун талазында ажил-агыйнын бо өн чугула алдырын мергежалыг, тодарагы азыл, ивекчелди болза бо четпестери чапалар болгаш шөлдери едек өстүрүр, обласка өрте чамдык тарып тарак культураларынын тарылаганы СЭКП ТК-нын Пленумунун айткышкынын буюрдуар 6—8 ажил хуусалары доозарын хандырып шыдаар чөгүрү беддиктерин чорудар талазы-биле айткышкынары күсүлдүргөн партиягы өвөр чорукту көрүтүр, социализмгө хулоо-голерин күсүлдүргөнне улуг бердешчилерин болдурганнар—деп, эш Тока илеткелдинде чугаалаан.

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумун шийткелдериниң үнденилеш, ам малды өстүрерини, малагыны төрүүр малдарын баш санын көгүдеринын, хөй ажилыга кышкы болгаш өрте-часкы оодашкынын чорударынын, малды тарып бозааларын калба-биле ажилаларынын, малдарын кызырашкынын болгаш азыр чорун узукаарынын тодарагы хемчегелерин ахмадлар кылары чугула.

Эт буюрдури көүдери кезде улуг кураалар малды одаралып болгаш азырп семиртири болуор. Күрүнө сазар мылтыгы боа малды ахмадлар-гаштан азырага тургузарын, часык, чайгы одаралышкынын үзүндө боа малды болгаш хөй, өшкүсү одаралып семиртири, «Загес» совхозта хаван ажилын көжүрүр турарынын эки үлгери-биле хаван ажилын областың колхозтарыга болгаш совхозтарыга көжүдери эш Тока илеткелдиге тодарагы чугаалаан.

Эт буюрдури талазы-биле АЕШ-ты чедер төлөдө, социализмгө чарыкка алган хулоо-голерин күсүлдүргөн чурму-биле чеди чыл планынын онаалдарында дашкарар 4—5 муң тонна атын ивек буюрдури кезде ажил-агыйнын ажилып кылгырын СЭКП ТК-нын Пленуму чылдыраан. Бо дугайында немедде курааларынын ажилалар талазы-биле хемчегелерин областың колхоз, совхоз, район бүрүзүне ажилдап кылары болгаш 1960 чылда беддиктен социализмгө хулоо-голерин алыры чугула.

Сүт буюрдури көүдери ажилы сорулазын күсүлдүри ам чүгө малдын продуктудун беддери кезде азыл, харып инектерин баш санын дээш көүдери кезде база хамаар-жыр. 1960 чылда сүт буюрдури 39 муң тонна чедери, күрүнө 11 муң тонна сүтү дугаары эргежок чугула.

Хөйүн баш саны өстүрери, дүк буюрдури көүдери областың мал ажилында улуг черин ээлеп турар. Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозунун алдыгы хөйжүрү, Социализмгө Күш-ажалдын Маалыры, ТК-нын декабрь Пленумун киржикчизин эш Ооржак Лопсанчап 1959 чылда 100 хөй бурзунда 160 хураганы алган. Бир өвөс областың хөйжүрү 100 хөй-на оода 120 хураганы дугаар, обласка 24 муң хураганы немей алыр апар.

Малды чик өрткөн, таарымчалыг оран-сава-биле хандырамы, бы-

жыг чөм сууру тургузары чугула. Мал чөмнени буюрдури кезде роль кукурузага оонаажыр. Иччангам бо чылдын гектар бурзувунда 300 центнерден өвөш азыл массасы алдыры хандыра дээш шөлдери едекте төгөр, техниканы, кадрларын беддиктер, өске мал чөм культураларын тарымына эки беддиктеннр херек.

Чамдык районнарың партия, совет организациянын, областың кезде ажил-агыйн өргөдери талазында чөгүрү кичөөгөй салбайн турарынын уламчын мал кыштагалышкынын байлалы обласкы Тес-Хем, Танды, Бин-Хем, Бай-Тайга, Чаа-Хөл районнарында бердеш турар. Күш-ажалдарын өрте берген малдын саны областа 40 аажык муң чедип, малдын хорамчын хуу бурзувунда турда, шийткелде хемчегелер алдымай, мал чөмненин сөөртүлгөн чамдык черлерде түктөлгөн турар.

СЭКП ТК-нын Пленумунун доктаалы болган Н. С. Хрушевтин чугааламда кезде ажил-агыйн механизацияга үктөл чок техникти депшилени хандырамын, комплексилг механизациянын чорударыга колхозтары, совхозтары чак техника-биле чегерлериниң темпизин күсүлдүргөн чугуламы тодарагы айткан.

Бистин областың колхозтары болгаш совхозтары сайланган техника-биле өн хандырып, оларын хөй бурзуу электржигитин. Ол чорук чер ажилында ахмадлары 100 хуу, сизен ажаап алышыны 44 хуу механизацияларын хандырган. Ам кол сорулга бола техниканы ажилалында, кага-лашкынында болгаш сентегезинде бар турар улуг четпестери узу-каары болуор.

Төп Комитеттиң декабрь Пленуму колхозтарының ичинин ажил-агыйн улам быжыгаларының болгаш колхозчуларын чагай байла-байн беддеринын айтыргаларын чугулагы көргөн. Мал шийткелде немедде бола организация ажилы эки тургузары, экономиканы ханы билири, бүтү колхозчуларын ичтин ажилыга иленилгит ханды-рамы, күш-ажалдын болгаш хөрө-гилерин өң өвөш чарыдаларын удуруп тургаш, 100 гектар чер бурзувунга онааштыр хөй продук-цияны чуртка бөри болуор. Мыдыг турбуже колхозтары болгаш районнарың хөй-хөй удурутчуларын экономикаың айтыргаларын ахмад колжак өөренип, ичинин ажил-агыйн көдүрериниң кура-лыларын багай ажиллап турарлар. Техника-биле хандыртканы сов-хозтар-биле демей бола-даа, обла-стың колхозтарында буюрдури про-дукцияны бот-үнеси улуз болуу турарын чөгүн болгаш оңу эки-жидериниң хемчегелерин эш Тока тодарагы чугаалаан.

Областың партия организацияны 1959 чылда колхозтары, совхозтары беддиктер болгаш шыла-рымкай кадрлар-биле быжыгаларын көжүргөн өлөш салган.

Иччалы-даа чамдык кижилерин ажиллап шыдаарын, моральдык муң шырапы өөренип көрбөй ол-рутканында өшөр Юмбу, Кажал-сол, Чүдүм, Лопсан, Шириндиги, Лама олар хулоо-голерин күсүлдүр-гөн, оларын каш ай белганда кө-хөртөр ажилында дүжүр учурга таварышкан.

Колхозтарын даргаларына, өргөндери кезде беддиктер, болше-вички бую-биле ажиллап шыла-ры, организация ажилынын депшилени чорударын областың партия органи-зацияны өдөлөр учурут.

СЭКП ТК-нын декабрь Плену-мун шийткелдерин чединишкени күсүлдүри колхозтарга, совхозтарга, бригадаларга партия организация-ларынын талазын хуу бүрүнчү партиягы-ипчилтиги болгаш масса-ам ажилында узу-биле хамаар-жыр.

Бир өвөс бүтү партия органи-зацияны, коммунист бүрүтү бүтү «еже ажил-агыйн буюрдури кече-дир дээш демиселге массаларын дайныч организациялар болуп ажиллап болза СЭКП ТК-нын де-кабрь Пленумунун шийткелдерин күсүлдүр дээш демиселге чаа-чаз түңнелдер чедип алдылар.

Пленумнун киржикчилериниң саналдарындан

Илеткел соонда пленумга санал-шүгүмчүлөй калбарган.
Бир дугаарында Каз-Хем районун «Тилжелге» колхозунун даргазы эш Т. Зайцев санал берген.—СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун шийткелдерин бистин колхозтуң кечигү-нери улуг өөрүшкү-биле хулоо ал-ган, чеди чыл планынын ичти чы-лында беддиктен социализмгө хулоо-голерин алганар—деп, эш Зайцев саналын өгөлөш, 1959 чылда кан-чаар ажилдаанын догулап чуга-лаан.

Колхоз күш-ажалдын акша төле-вирине шийткен. Төлөвирингө хем-чээлин күш-ажалдын буюрдури улуг хире чергени барымдалап до-ктадыр. Акша орулганың 40 хуудан хөй өвөш колхозчуларын ажил төлөвирине удуз турар. 1959 чылда колхозчуларга бөөр төлөвирин 90 хуузуу саламкан бис. Ам-даа бан-гында 1,3 миллион акшаныс бар. Күш-ажалдын акша төлөвирине шийткен чорук күш-ажалдын бую-дукчуларын беддиктен. Областың өске-даа колхозтарына мыдыг төлөвир-ге дилими-биле шийткен чөгүрү.

Колхоз 1958 чылдагызында муң тонна хөй тараны күрүнөгө сааткан. Этын күрүнөгө сазарынын онаал-зын 2 катеп, сүтү—1,8 катеп кү-сеткен.

Инектери баглавай ажаарыне шийткен чорук сүт-баран ферма-зында 25 кижини хостаткан, күш-ажалдын буюрдури 2,5—3 катеп беддиктен. Фермага улуг өрткө-тү херексә сазарын соксаткан чо-сегазориниң темпизин күсүлдүргөн чугуламы тодарагы айткан.

Бизаларын чагыштырып дорук-турар аргагы чүгө чайгы үдө өвөс, бүдүн чыл дургузунда чорудуп турар бис. Бо чорук база ажаарында 12 кижини хостан. 1959 чылда ча-гыштырып доруктаган бизаларыны саны 386 турган болза 1960 чылда 600 чедирер.

Бистин колхоз чеди чылдык ий-ги чымына улам аки ажилдар. ТК-нын Пленумунун шийткелдерин танымал турар, муракчы малчы-нар беддиктен хулоо-голерин алган. Чижө, хөйжүр Баян 100 хөй бү-рүзүндө 125 хураганы, Удушпан хөй бүрүзүндө 3,5 кг дүжүт алы-ры, сазык Тольмачева бөдүнгө бы-жыглаан инектеринде 75 тонна сүтү сазары хулоонон болгаш оода өске. Колхоз 1960 чылда сүтү 1959 чылдагызында 2 катеп, атын—1,3 катеп хөй буюрдури. Эт буюрдури көүдери-биле өдүрөк өстүрерине колхоз кичөөгөйни сал-ган.

— СЭКП ТК-нын декабрь Плену-мунга өшөр Тока, Чижө, Соколов, Контар олар-биле кады барганмы бе-дүн хөйжүр мензе улуг аас-кежик болган. Бо аас-кежикти областың бугу малчынарын, колхозчуларын бол-гаш бугу ажилчы чончары-биле үл-гир учурут мен. Социализмгө Күш-ажалдын Маалыры деп бедик атын мензе тывскан. Бо бедик шапала—бистин областың ажил-ипчилериниң база шапала болуор—деп, Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозунун алдыгы хөйжүр эш О. Лопсанчап саналына чугаалаан.

Эш Лопсанчаптын оон инай чуга-алааны болза, ТК-нын Пленумунга чурттуу колхозтарындан болгаш сов-хозтарындан келген муракчы хөй-жүр, хаван ажаакчылар, сазар-чылар, механизаторлар чүве чуга-лап тургаш, Коммунист партияга, Совет чазакка бөдүрү кижилер дугайында ага-сагыш салышымын дээш өөрүп четтиргенин илереп, эш Хрушевтин холун тудуп, 1960 чылда беддиктен хулоо-голерин ап турганар. Оларын чугааларын дынаарга, боттарының ажилдарын аажок билер болгаш хамык чүве бе-лен, чижө, шөлдери едекте төккөн, техниканы болгаш үреинерин часык тарылага беддиктен алган бую-рдури. Бистин колхозустан техника-ны, үреинерин часык тарылага беддиктен албаанын орта бодап олур-дум.

100 хөй бүрүзүндө 160 хураганы канчап алганмын догулап чуга-лап көрөй. Мурунда адым арап бооп, дилинип-даа чордум. Тыва Арат Республиканың үзүндө бөдүм күжүм-биле, малагы хөйдүн чайгы үдө немедде хураганар алгаш мал-чы-даа болуп, шапала-даа чедип чордум. Ам колхозустан хөйжүрү бе-рбеш, хөйларын чылда ийи удуз оодадыр ол аргамны ажилла-дым. Маңа буюрдури кошкарларын онаалап азырамы чугула. Оларын одага үндүрбей тургузу азырп, оларда чурдамын, чинге-тараа, сула дөң ышак чөмөр-биле эки чөгө-рү турар мен. Чамдык хөйлар өрө

салыштар болза оларын дораан эде-риштерге, хураганын оруун тургу-зузуп ап турар мен. Хөй оодагы соонда 20—25 хонуктан соңгар өдөргөдиге кирири чугула. Оң соонда хөйлар беш ай белганда—чайның эки үзүндө оодаар апар. Буюрдури колхоз беддиктерге кирбей барган хөйларын демдектөп алган, оң соонда семирткөн, тарып бозаалар хөмчегин бөдүм чорудуп турар мен. Иштейр хөйларын тө-лү база иштейр болуор. Иччангам мыдыг хөйларже кичөөгөй салыры чугула. Мөң кодамда чылдык иштейр оон ажыг хөй бар.

Индыг-мындыг дуза чедирбеди деп колхозтуң даргамын, хары-нда районун удурутчуларына че-дир хондуар, хоптанар чүдүрү бистин чамдык малчынарымыста бар. Мен бөдүрүмга малчы кижини бөдүндан кол хамааржыр, хам-ык чүвени бөдү кылып алыр учур-луг. Мен кымга-даа чарыбайн, бү-гү ажилымны бөдүм кылып ап тур-ар мен.

Мөң каддым күш-ажалга кончуг кызымак, кезде кижин. Пленумга чо-румда хамык ажилды каддым хары-лап турган чүве. Пленумдан ке-лиримге чангыс баш-даа мал хора-ваан, хамык ажил мөң турганмы-биле демей, харын оон-даа артык болду. Бо бедик шапала чүгө менен өвөс, каддымны база шапалам ол болуор.

1960 чылдын ажилынын түңнел-динде хөй-хөй малчынар орден-ла-нылап, шапаладык болуор кылдыр ажилдарыне областың бугу мал-чынарын кыгитдым.

Ажилчы чоннар депутаттарын Танды райкукумунун даргазы эш М. Достак-оол өсө алган, 1959 чылда районун ажилчы чоннары кезде ажил-агыйн көжүдери талазы-биле чедип алган чамдык чедир-кишкенин айткан. Тарыла шөгү 1958 чылда турганыга улуг 16 муң га көүдөндү, чыл дургузунда 41 муң га күр черин шийткелде алган. Тара культураларынын ажаап алышы-нының 60 хуузуу талылап кере-р арга-биле чоруткан. Ол чорук күрүнөгө 1 миллион 840 муң пуд тараны сазар арган берген. Өрткен чылдын районга кукуруза тарылама-лы чединишкенин чорутканымын түңнел-динде колхозтар 1 гадан ортума-биле 329 центнер ногаан массаны ал-ган.

Мал одары черлерин планинг ажилдарының айтканын—областың колхозтарында болгаш совхозтарында ам-даа шийткелденнөөн. Оң харакы-биле мал одаларынын чөп ажилытканын турарын эш Сокам онаалап демдагалган.

Доктаатканын чаа чурму буюрдуар Чаданада күрүнениң кезде ажил-агыйн дуржулга станцияны 1960 чылдан ага-зине чарык бөт орула-чарыгалык кылдыр шийткелден-биле холбаштыр колхоз, совхоз бурзувун-да боттарының баш буюрдуар көрү-дүрү.

Районун ажилчы чоннары СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун «Кезде ажил-агыйн улам ынай көжүдүр дугайында» доктаалын болгаш эш Н. С. Хрушевтин чугаалын танымал чугааламкан, ажилдатканын тур-ар курааларынын чөп ажиллап талазы-биле чаа-чаа саналдык кирип турарлар. Борта үнденилеш, СЭКП райком болгаш райкукум практиктиг хемчегелерин ажилдап кылганмын эш Достак-оол медегалган. 1960 чылда районун тарыла шөгү 1959 чылга деңизерге 42 хуу көүдөр. Оң иштинде тарак культу-раларының шөгү 51 хуу көүдөрү.

Тарыла шөгүн муон соңгар улам-на өстүрер сорулаганы барымдала-лаш, 1960 чылда 30 муң гадан өвөш өвөс кур болгаш куруккай черлерин шийткелден ажиллама кшп-рер.

Кезде ажил-агыйн культуралары-нын дүжүтү болгаш чылдыктын көүдери кезде чер ажилын өртем буюрдури сайырадыры болуор. Илангы культураларын чыл-чалда болгаш шөлдери өлчөштинер та-рынар агротехникти арганы ботта-дырамынын эргежок чугуламын эш Достак-оол онаалап демдагалган. Бо дугайында областың кезде ажил-агыйн өргөлди болгаш дуржулга станциянының ажилдакчылары чет-пес ажиллап турар.

ТК-нын декабрь Пленумунун шийткелдериниң чорук кирген Танды районун ажилчы чоннары бүтү со-вет улус-биле бир демей чеди чыл планынын ийги чымында боттары-нын мурунуга салдыган хулоо-го-лерин чединишкени күсүлдүр ший-дэр дээрин ол бедиктаан.

— Ажилга чединишкени мал-чынарымкы ажилында болуор деп маңа алдыгы хөйжүр эш Лопсан-чаптың чугаалааны сын, Кыштам-ла дөдөкти ситенин, кажаларын улуг, биче малдарга таарыштыр бөдүм күжүм-биле кылдып, өрткен чылдын 100 хөй бурзувунда 101 ху-раганы, бир хөйдү-на 2 кг дү-жүт алган мен—деп, Эркин районун «Чаа орук» колхозунун хөйжүр эш В. Даламдай чугааламкан, бо

чылдын алдарың хөйжүр Лопсанчап-тын үлгери-биле 100 хөй бурзувун-де 115 хураганы, бир хөйдү-на 2 кг-дан өвөш өвөс дүжүт алыры бөдүнгө хулоонон.

СЭКП-ниң Барыш-Хемчик райко-мунун секретары эш О. Алдым-оол саналыга 1959 чылда район чамдык түңнелдерин чедип алганын база мал ажилынын продуктуларын буюрдури талазы-биле алган соци-ализмгө хулоо-голерин күсүлдүргөн, часык тарылага четпес беддиктерин, бар курааларынын чөп ажилла-нын турарын чугааламкан, обла-стың чамдык организацияларынын адресинге шүгүмчүлөди кылган. Ажил-агыйн планирарда баштай колхозтардан, совхозтардан ага-зине, оларын саналарын ап тургаш кылдыр турбуже, областың план ком-иссиясы (эш Томилга) мында олутуру алгаш часаапан кылдып, бис-ке чүгө дыйнадып турарын тын-эс. Районда сугаттыг черлерин багай ажиллап турар дээрин шын. Оң-биле кады Барыштын сугат-тырга системаны кылдыр дугайын-да каш чыл иштинде чугаа чөгүрү турар боордан аныга, областың кезде ажил-агыйн өргөлди, оң уду-рутчуларын өшөр Пенемко, Соколов биске дуза көргүсөйни келген. Об-комун кезде ажил-агыйн кылды-нын талазында база хөмчөк ал-байн турар.

Чаданада күрүнениң кезде ажил-агыйн дуржулга станциянын ди-ректору эш С. Сокам бөдүрү саналыга СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалын амыдымалга боттадырар херекке артем-ипчи-дө албан черлериниң мурунда сазарын турар чугула сорулгаларын айтканын, станциянын ажи-лында бар четпестерин, илангы областың колхозтарыга болгаш сов-хозтарына ам-даа четпес дузала-жып турарын минин чугаалаан.

Тыва областың деңизерине тары-ла шөгүдери чөп чорудурун сайыраптайжыдып, тарыла арга-делин чурмуларына дуржулга станциянының ажилдап кылган хем-чегелерин мынчага чедир-ле практика-га боттамай келген. Ол ышак эйт, сүт уланышкынын мал ажилын болгаш нарын дүжүтү хөй ажилын сайырадырынын талазы-биле станцияны ап чорудуп турар хемчегелери ам-даа кызым.

Мал одары черлерин планинг ажилдарының айтканын—областың колхозтарында болгаш совхозтарында ам-даа шийткелденнөөн. Оң харакы-биле мал одаларынын чөп ажилытканын турарын эш Сокам онаалап демдагалган.

Доктаатканын чаа чурму буюрдуар Чаданада күрүнениң кезде ажил-агыйн дуржулга станцияны 1960 чылдан ага-зине чарык бөт орула-чарыгалык кылдыр шийткелден-биле холбаштыр колхоз, совхоз бурзувун-да боттарының баш буюрдуар көрү-дүрү.

Районун ажилчы чоннары СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун «Кезде ажил-а

Германияның компартиясының Төп Комитетининң пленуму

БЕРЛИН. (СЭТА). Январынь 6-да унген «Нейес дейчау» солдуна парламенттың диннадыга 1959 чылды декабрьның ортан үсінде Германияның коммунисттик партиясының Төп Комитетининң эжелегил пленуму болган деп меделгезен.

Пленум ГДР ТК-ның Политбюро-зунуң ажимының дугайында меделеди диннаан. Оң соңда ГДР ТК-ның бирги секретары Макс Рейман ГДР конференциясына белет-кедди чоруп турарының дугайында болган партияның сорулгаларының дугайында илеткеди кылган.

Даразында илеткеди талазы-биле санал-өвал солчушкуну болган.

Түндүк өзүнге Макс Рейманн меделгезе болза, амгы үеде соруга бүгү организацига партияны ажимдык деңгелни бедилери болур. Дүштүрүгү чорукту кошкандыры-

ның хөрөнгө, тайбыны хандырына болган герман айтырыгы тайбың бзу-биле шитиптерлеринге Германияның Федеративтик Республикасы салымшыны кирзин дөөш калбак демиселди чорударын болур деп турар бедик деңгелге чөвүлө курал негеп турар.

Иоганнес Оберхофтуң сүд чоруду-ганының талазы-биле чугаазын парлаан. Дюссельдорфта сүд чоруду-ганының сорулгалы Барыны Германияда тайбың талалкычыларының шитү сокармы болур деп ол меделгезен. Тайбың талалкычыларының шитү сокармының төлөлектилерин Дюссельдорфта султ-буруудалын турар деп Оберхоф меделгезен.

СУББОТАДА БОЛГАН ВОСКРЕСЕНЬЕДЕ

Бөгүн болгаш эртен (январь 9—10-да) Кызыл хоорайга күш-культура болгаш спорт талазы-биле даразында массалык хем-чеглер болур.

Январь 9-та (субботада) хүндүс күнүң 12—16 шактарда хоорай катогунга массалык чүгүлөөшкүн, 16 шакта хоккей талазы-биле хоорайның бирги чери дөш маргылдаа эгелээр.

Январь 10-да (воскресеньеде). 10—13 шактарда күш-культу-раның болгаш спорттун кудуку коллективтеринин аразында коң-ки талазы-биле хоорайның бирги чери дөш маргылдаа.

Эртенгинең 10 шактан эгелөөш массалык халкатыштын база дагдан дүрген бадарының өки-вары.

13—16 шактарда катокка (массалык чүгүлөөшкүн), а 16—18 шактарда хоккей маргылдаа-зы.

12—15 шактарда хоорайның күш-культура болгаш спорт бажыныга хал бөбүүн өйна-арын күзөөннениң ужуражымш-ыннары.

11 шактан эгелөөш хоорай тырине өөрдилге черлеринин аразында боодалга маргылдала-ры, ол-ла шакта ГТО демектия нормаларының массалык дү-жаалдалары болур.

Бичи даразымчы. Фотохуд А. Понномаровтуу.

СПОРТ

Спорт мастериңн нормазын күүсөткен

Чоокта чаа Грозныйга төп «Труд» эки-тура шитилелениң түс-төс кижилер болган команда айы-биле Бүгү-россияның суза хүрөш-биле Бүгү-россияның суза хүрөш талазы-биле бирги чери дөш мар-гылдаа болуп өрткен. Орта 226 шитилек спорт мастери болган бирги разрядчылар киришкен. Ол маргылдаа Тываның мөгелери ба-зыр киришкен.

Аңа болган маргылдаа чинк деңгел Навин-еол (Кызыл) Ленин-градчы Андрей-биле тазарышкан, дуржугагы мөгениң олуг-кажар аргаларына удур аваангыр-биле түтүп тургана, 10-гу минутаның соңда күш чөгүрө. Чалаанын ортук школаның бажымы Б. Ойлуң өрөс-кашагаймы-биле онза-ламы, Калинин хоорайдан келген спорт мастери Кузнецовту оқташ, көрүчүлериң сонуургаткан. Ол дөргө командага баштайгы тиле-гелер болган.

Улуг-Хем районун «УТКА»-ның И. Хасанов чаргык чинк деңгел чедиринин хүрешкен. Ал Матшо-кын (Тула), Руделькин (Кемерово) болган Павленко (Ставрополь)

олар-биле бүгү ужуражымшының 12 минут 48 секунданы чидиргеш өөрушүлүг тилелениң алган. Хоу-биле Аксидан барган Шикан Чалайи-салин Луньков-биле түтүп алга-нын көрүчүлөр онза сонуургаан. Шикан Луньковту кыңчыттырбайш агна ажыракташ, 3-кү минутта ийи чарынарнын чегре делеш, тиле-лен.

Кудтура эргелениң область тигергафизиминң парламчы Кореш-ников бодунун күжүн болган арга-ларын долзуу-биле ажылгап шыла-вайн уттурушкунга тазарышкан. Транспортчу Таскаров РСФСР-нин улустарынын II Спартакадыныын шаштатырчымы Ленинградчы Ан-дреев-биле сегиржиш алган, спорт мастериң деңгелден. Хоочун мастер кажар аргаларын ажылгап турган, арай деп тилөөн.

Суза хүрөш талазы-биле төп мар-гылдаа бистияк областың мөгеле-ри чедиринингиң киришкен, бирги разрядчылар Тывада барын көрсү-көннөр. Улуг-хемчи Н. Хасанов бодунун деңгелинин айы-биле 38 мөгелерен 7-ти черин эжелеп, спорт мастериң нормазын күүсөткен.

МАРП-ның Төп Комитетининң доктаалы

УДАН-БАТОР. (СЭТА). Совет Эпи-делининң коммунисттик партиясының төлөкчиси, бүгү делегейнин ажимдык чонларының башкыы болган баштычымы Владимир Ильич Лениннин төртүтүнген хүнүнүн бээр 90 чыл болганын бүгү чуртка калаба-биле деңгелдеринин дуга-йында Моолдун Араттын-революст-тур партиясының Төп Комитетининң чоокта чаа үлдүрген доктаалын парла-ан. «Социализм—коммунизм дөөш демиселге Моолдун Араттын-рево-люст тур партиясы болган бистин удушту Лениннин чаа күшөр-биле, бажы тура-соруң болган идеге-биле чепсегел турган болган чеп-сегел турар-даа» деп МАРП ТК-ның доктаалында чугалап турар.

В. И. Ленинниң чогаалдарын партияны жекжигеринин болган кандидаттарынын, ажимдын, ал-ба-лаачыларының калбак-биле өөририниң организастары, В. И. Ленинниң амдыралына болган ажил-чорудулазына холбаштырган

дектиларын, теоретиктиң конфе-ренцияларын, а ол ышкаш бүгү-ле чегрелге ажимдык чонларының митин-гилерин организастап, делегалерин ахыдарын партияны аймак болган хоорай комитеттеринге, улус шеринин Шериг-политиктиң эргел-ениге МАРП ТК дааскан.

В. И. Ленинниң төртүтүнген хүн-үндүн бээр 90 чыл болганының дугайында илеткеди теизистер азылалп кылган, парлаарын МАРП ТК-ның агитация болган пропаган-да чымыда партия төгүстүгүн инсти-тутунга «В. И. Ленин Моолду дуга-йында» деп чымдык ному парла-арын дааскан. Аңа Моолдун айтырылгаларын талазы-биле хол-башкан оң чогаалдары, оларын тодаргай тайбыралдары кирген турар укурлуг. МАРП ТК-ның ай-тышкынын баугаруң Бүрүнгүн библиотеканың Владимир Ильич Ленинниң чогаалдарының делега-гезин ажадыр.

«Бистер «соок дайынның» поли-тиказына удур, кожа-хелбөк улус-тер-биле, өң ылангы ийи герман кү-рүнелерин аразына харылзаалар бөш демисеип, атомуг чепсегел-лешикинин хоралык политиказына удурамын турган бис. Бистер «оттарыстың» удузувустун, бистиң күрүневиниң чагай чөрүнгү, жоң улустар аразына ат-алдарың бажылараның эрге-ажыктарына барсан болуп турганымыска бузу-рээр бис.

«Бистер «соок дайынның» поли-тиказына удур, кожа-хелбөк улус-тер-биле, өң ылангы ийи герман кү-рүнелерин аразына харылзаалар бөш демисеип, атомуг чепсегел-лешикинин хоралык политиказына удурамын турган бис. Бистер «оттарыстың» удузувустун, бистиң күрүневиниң чагай чөрүнгү, жоң улустар аразына ат-алдарың бажылараның эрге-ажыктарына барсан болуп турганымыска бузу-рээр бис.

ИЙИГИ УДУНДА

Барымы-Хемчик районун Ак-сы-Барык ортук школаның бажы-лар коллективниң бирги чаргык чылда өөрдилге-ажыкталы-гылг ажилдарга болган школа-ның амдыралы-биле харылзааны бажылар херекке элөөн чедириникириниң чыдап алган. Деңгел чери мыла аңаа Совет-биле доктаамал харылзааны ту-дур турган, бо өөрдилге чы-лында өөргөз чоругу 47 өөри-кичилериң школага чүрүп-биле лаара туткан.

Ада-нелер-биле үрүчүчүң хар-ылзааны тудуң, өөреничилерге исмелде кичээлериң чорудуң турганмыдан ийин удууда өөрд-илге программасы бирги удуу-биле деңгелге ыракта өки түр-нөлдү болган. Башкылар өөри-эрттеринге болгаш удурууп турар класстарына өки өөрдил-ге, бажы сагылга-чорумуң чед-ил алган бажылар оор. Оларга 9 класстың удурутук бажы-мы эш Л. Кочетова, I «б» клас-стың удурутук бажымы эш К. Чанчакма олар хамаарың.

Ында «Большевик» колхозтун баштар чери болган эске Совет-школага ийи эрөөл мастер-скааны тудуң берген. Өөреничил-лер күш-ажыга чачымын, чам-дык ажилдарын боттары амгы-лаан. Ылангың бөдүң санды-ларын, бок урар сазаларын, дыр-баштарын болгаш эске-даа чүдөдериң олар чагайлаан. 5—9 класстарың өөреничилери тө-рөөн колхозунуң сүт-баран бол-гаш хаан фермаларына база та-раа арыглар чегрелге хостуг шактарда шөфтөн ажилдап ту-рарлар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Барыны Германияда нацизмниң кыжанышкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). «Бистер Лид-ден, Бельдени, Бухенвальдиниң утпаан бис. Дүүнүгү гитлерки кижы азычылари бө хүн—Аденуэриңниң дузалачылары апарган; Аденуэ-риң, сениң бүгү делегей хайгарал тур!»—деп мындыг сөстөрн ян-варь 5-те Лондонда ГФР-нин элчин

чериниң бажынының мурунга чымытан чыскаалчыларың туткан плакаттарына бижип каан турган.

Олар шаандакы сөөк-азы ылгак-чылары ГФР-ниң чазаның деткин турарына удурамын турарын ме-делгез дөөш келгенер. Барыны Германияда сөөк-азы ылгакчылары-нын үүлгедишкенири өске чурт-тарда фашистиң идеятериниң бажын койвайты турар.

Күрүнеин албан черлеринтен шаандакы нацистерни шүптүзүң дү-жүрө болган кара-туразында фа-шистиң үүлгедишкенириң кам-панянының талазы-биле бурууду-рга удур хемчег алырын айткан негелде бижигити элчин чериниң тө-лөкчине тывыскаң.

Барыны Германияда болгаш эске-даа чурттарда фашистерниң кара-туразында үүлгедишкениринин анги парлапта буруу шаап көрүп ту-рар. Англияда Бристольдуң, Оден-хемниң болгаш Ассинстерниң ян-варь 5-те кас демдектер болгаш сөөк-азы ылгаан лозуннар көстүп келтирлөөн.

«Фашизмге удур дайынның үезин-де дыкка хөй кижилер амы-тынын берген болгай. Инчанган ол чорук база катаптавамын күзөп турар бис» деп ол солун меделгезен.

Совет далайжыларга өөрүп четтиришкени

ТОКИО. (СЭТА). Дөштүг куржак-тын ажимдык эрттеринге болган Сива дээр япон станцияга ите-риалдар чедир талазы-биле Япо-нияны «Со» деп антарктиктиң индүүнүн далайжыларына совет делегалериниң «Ойту» коман-дың найарлымы-биле дузалап ту-рарының дугайын япон солуннар шүптүзү сеткид ханышкыны-биле меделгезенер.

Январынь 6-да Японияда Совет элчин черинге далайга камгалап эргелениип мачалынгынын ор-алачымы Мацую көлгөш, совет далайжыларыны чагай сеткалдиң ду-залачымы дөөш япон эртен инти-лешинин, япон антарктиктиң тийтүн мурунгал өөрүп четтиргенин иле-реткен. Японияны болгаш Совет Эвилелениң антарктиктиң экспеди-цияларының аразында сыйрың хар-ылзааны Мацую меделгезен.

Дания, Атомуг энергияны тайбы сорулгаларга ажиллаар талазы-биле совет эртен-техниктиң делегале Копенгагенге ажиттынган. Чурукта: «Ленин» деп атомуг ледоколдуң майык-хөвириниң чанында. Фото Нордфотонуу.

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

БО ҮЕНИҢ ЭН-НЕ ЧУГУЛА АЙТЫРЫ

«Еларын» деп аргентин солунун директору Р. Нобленц айтырылгалына харызында СССР-нин Министрлер Чөвүлөлениң Даргазы Н. С. Хрушев «чепсегеленишкениң дүжүрениң алтырым бо үениң өн-не боттук, эн-не чугула айтырымы болуп турар, чүге дөргө амгы үе-де — ол шынал-ла айтырылгаларың айтырым болуп турар» дөш.

Чепсегеленишкениң бүгү-ниги болган бүрүн дүжүрениң негезен удустарың күрүдүгү үенириниң чагылмайш турары мындык бу-лууң чег бөмбүрөөнүн кырында кайда-лаа чок апарган. Баянаның фермерлери болган Англияның аныктырары-да, Аргентинаның чо-гаалчылары болган Барыны Герма-нияның ажимчылары-да мындыг негелдерин салып туралар. Бо айтырымы шитиптерлерин бүгү де-легейниң улустары, бүгү чурттар шүптүзү негеп турар.

Чепсегеленишкениң дүжүрениң талазы-биле латин америк конфе-ренцияны чымдылар дугайында Чилиниң президентини Ассансионни болган Перуун президентини Прудонг сазалын Латин Американың чурттарында калбак-биле лек-көп турары бо талазы-биле эн-не солун болуп турар. «Чепсегелениш-кениң талазы-биле маргылааны сох-саткан турар укурлуг» деп арген-тин солун «Расос» меделгезен. «Чеп-сегеленишкениң дүжүрениң бүгү Латин Америка күзеп турар» деп чили журнал «Вастасо» меделгезен. Уругувай солун «Маньяна» латин-америка чурттарында чымдык-ла чепсегеленишкениң чарыгдал турары ийи миллиард долларың улустар-

ың амыдырал денелени бедилеринге ажиллаарыңга кылгырган.

Чепсегеленишкениң дүжүрени дөөш демисел Латин Америкада ды-ка калбарган. Чилини болган Пе-руун президентининиң эгелөөш-кенин Колумбияны, Аргентинаны, Экватордун, Боливияны, Гондурасты, Уругувайн, Венесуэлааны чакаттары чүдүлүг деп көргөн.

Чаа, 1960 чыл Совет Эвилелениң база бир чаа, тайбың инштивати-зы-биле эгелөөн. Совет чазактың башкысы Н. С. Хрушев Кремльге болган чаа чылдык хүдөөн алымш-кыныга Совет Эвилелениң суммел-ни чепсегеленишкениң бүгү-ниги болган бүрүн дүжүрө талазы-биле программаның дугайын саягындар-га, бир эвес совет санал хүдөөп алдынган турар болза, бистин чур-тувус бодунун шерини тарадырына кажан-даа белен деп онза лап ме-делгезен. Ийначал-даа бир эвес «соок дайынның» талалкычылары бисти төймөс-батпас шуугазымырга таварыштыра бээр чүве болза, олар-ның бисти киир тыртат деп турары оруу-биле чөрүрү бис бе? Боттар-ымыс бөданың көргөш, бистин чеп-сегик шүптөргө чангыс талаа чүрүмү-биле кызырган, бистин кы-зыгарларымыска камгалары-биле рикеттарын тургузуп кагымыска кылдык деп, Н. С. Хрушев улам-чылап чугалаан.

Н. С. Хрушевтуң чаа чылда ме-делгелиң делегейниң хөй-нитван уугу чүдүлүгүнү уткаан. Бо ме-делге «тайбыңга идеяди бажы-лап турар» деп грек солун «Этни-көс кирик» меделгезен.

Бо бүгү мындык болуп турда, ядролук чепсегик шенелдерин сонгаралдарыңдан ойталаарының дугайында америк чазактын шитип-тери адептиң кылдыр көстүп ту-рар. Бо болза АКШ ядролук чеп-сегик шенелдерини каңдык-даа үеде катап эгелей берип болурун чугалап турар-дыр. «Трибуң» деп алган журнал АКШ-тың чазаның ол шитиптериниң дугайын бижээш, ол чорук дөргө «пентагонуну (АКШ-тын шериг албан чери) да-йынырактарының мурунуга шуу-тала дүжүп бериншиң-дир» деп айты-кан, а «Нью-Йорк пост» дээр аме-рик солун үстүдө айтыкан шитип-терин чаа чылдык «бүгү делегейге эн-не таарымка чок байыры» деп тайылырлаан. Ядролук чепсегик шенелдериниң сокарды дугайында СССР-нин, АКШ-тың болган Ан-глияның чөвүлө куралының «кадык турушче» АКШ-тың катап кирерин дугайында чугаа чоруп турар эвес чүве бе деп дыкка хөй барыны талазы солуннар айтырып турар.

Мөөн ал көргөш, америк чазактын шитиптери АКШ-тың эвилелчилери безин соок уткааннар-дыр. Ону Ан-глия дыкка-ла тоомчалы көргөн бол-гаш америк туруш-биле саягыш-сет-кил каттыктып турарын илередири-лен англи чазак далайлаан деп Франс Пресс агентлед меделгезен.

АКШ-тын чазаның шитиптерин бүгү делегейде шак ышчаар көрүп турары билдингир, чүге дөргө бо үениң эң чугула айтырыларын шитиптерлерин бергедедип турар кижилер шак-үдөн чылдып каап туралар-дыр.

«КАРА ДИПНИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ ОТТУУШКУНУ

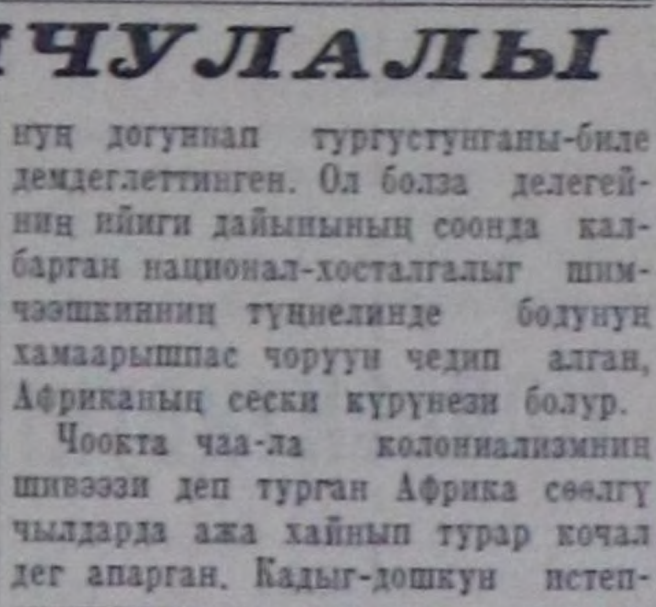
Чаа, 1960 чылдың бирги хүнү Африканың база бир чаа, хамаар-ымыс күрүневиң — 3 чаргык миллион чурткакы чоңугу Бамерун-

нун догунунап тургустунганы-биле меделгелтиңген. Ол болза делегей-нин ийиги дайынының соонда кал-барган национал-хосталгалыг шим-чөөшкениң түнелениң бөдунун хамаарышпас чоруп чедип алган, Африканың сески күрүнези болуп.

Чоокта чаа-ла колонизалимниң шиңгези деп турган Африка сөөлү чылдарда ажа хайын турар кочал дөг апарган. Кадыг-дошкун итесп-сүрүшкүн-даа, хол даяң чүс-чүс кижилериң боолал өлүрүшкүн-даа ол динтип улустарының хамаары-шпас чорукте чүткүдүн ам черде доктадып шыдавас апарган. «Ха-маарышпас чорук Африкада миллион-миллион кижилериниң лозуну апарган» деп англи Рейтер агент-леди бодунуң чаа чылдык допчулап чүдүлгөсүн мунгагдан меделгезен.

Колонизаторлар чамдык чүдүлдерге чөпшөрөжиң ужурга безин та-варжык туралар. 1960 чыл «африка-ның Африкада эң улуг колония-зы Нигерия болган Италияның шаандакы колониязы Сомали ха-маарышпас аргени алыр ужуруг. Ол ышкаш улустарынын күштүг не-гелдениге шыдапшай, колонизатор-лар Африканы оон-даа өске элөөн каш колонияларына болгаш хай-гаараала турар черлеринге хамаар-ышпас чорукту тыспырының дуга-йында чугаалкышкынар кы-ларыга чөпшөрөжиң ужурга та-варжышканнар. 1960 чыл «африкаң чурттарың хосталырының чылы болур» деп францу «Юманите» со-лун шыны-биле меделгезен.

Колонизалимниң ирик системаның көөр хөөн чок кижилер шүптүзү Африкада болушкуннарының мынгы көжүдөзүнө чүгө байыр бедилер. А. НИСЛОВ.

деп кинону көрүрө.

БРУЦЕЛЛЕЗ ДУГАЙЫНДА

Колхозчу Монгуш Серен-еол бөдунун кадымы Анай-биле ийилээ саар инек тып алырын сүмелешкенер. Серен-еол ол сорулгалы-биле инек сургалч чорукчуң. Бар-ле базарга баглап каан турган инекти көргөш, соң өзи танывазы кижиден ону акша-биле сарым а-гак.

Садыглаканы кижиниң адын, инектиң шивит-тингенини дугайында мал эмчииниң шынызын айтырбаанын орукча чоруп олара ол боданган: «Ам канчаар боор... колхозтун мал эмчиинге шивитер-диң ийи»...

Монгуш ол инзон эккеэрге мал эмчиин чок, а оон соонда өске ажилдарга чардыкшан, ону шивиттерин мырындап уткан болган.

Колхозчу Анай ийи ай шитинде ажаап, «өдөн яште-вишаан, саап көзгө инектиң сүзү хелертен кызыр-ган. Оон соонда Анайның бажы арзың, эьди ийиң, шагларга турар апарган. Сөөлүредир оон буттары-нын болгаш холдарының күстери база арзып эгелөөн».

Эмнелгээ чылдып, эмнедир апарган-дыр силер, эш Анай—деп, укастөк эмчиин Анна Ивановна аңаа чугалаан.

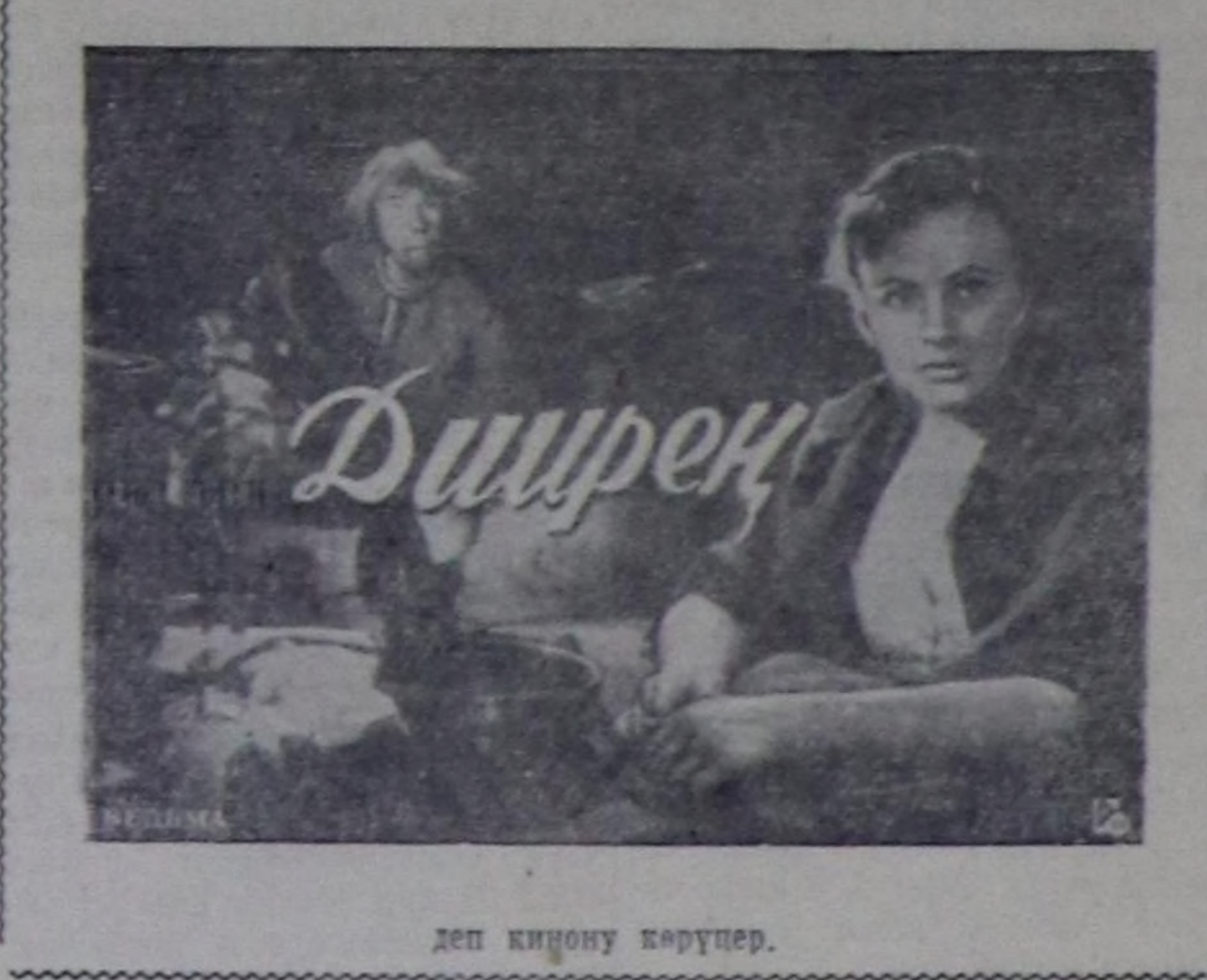
Утчу-болумда кадык чөр чок ышкаш кылдыр сагындырар-дыр, канчаар арааның бо ирги?»

Эмнелгээ чылдып көрүңер, хан шивиттели кыл-гаш, ол дугайын илереди бис...

Каш хонгада Монгуш Серен-еолдун күстери арзып, шаг-деңгел устун турар апарган.

— Силерни ханыңарны база шивиттер апаар-

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүрө.

БИНОТЕАТРЛАГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улу-галта): «Ачам, авам, мээң кадым болгаш мен» («Папа, мама, моя жена и я») — 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; ынчарга хүндүс-күнүң 10 болган 12 шактарда — «Ан-мен согун» («Голубая стрела»); «ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (биче залга): эртенден 9, 10, 11, 1, 2 шактарда — урууларга программа; ынчарга 3, 5, 7, 9 шактарда — «Ачам, авам, бажым анылданчымы болгаш мен» («Папа, мама, служанка и я»); «Наз-Хем»: хүндүс күнүң 11.15 болган 1.15 шактарда — уруулар-га программа; ынчарга 3.15, 7.15 шактарда — «Бирги чегрениң ка-питаны» («Капитан первого ран-га»); а 5.15, 9.15 шактарда — «Ынакшыдың чылдары»;

«Восток»: хүндүс күнүң 11 бол-ган 1 шактарда — «Кызыл дон-жым» («Красная кушница»); ын-чарга — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда — «Хойлу дөргө» («Хойлу дөргө» — «Закон есть закон»).

Монгуш Бруцеллэтун халдарың кайчынар-даа аарыг мадан чышпырн алган дир-дир силер...

— Хай-ла болган-дыр, танывазым бир кижиден шымылга чок инек садып алганым шын чүве, ону мал эмчигениге ама чедир шивиттер бис...

Бруцеллэз аарыгының шивит демектери силер-де илереп тур, ол инектен халдаан-дыр. Шымыг шөвөленип, үр эмнедип турган, экириң болур силер, ол инек ам өске-даа кижилерге бо аарыгын халдады-ры магат чок, ону кажаларының шитинден үндүрбөй, мал эмчиинге доп-доруан шивитилер көрүңер, мынды аарыг мал турган кажааның шивитге тааптыларга бруцеллэтун микробтары аас шитинче, а оон соонда ижин-шөйүндүже кирер, оон улам аарыг өскүр чү-вө-дир—деп, эмчи таймылырлаан.

— Мал аарыгының микробтары хайчынырбаан сүт-дамчың база чышпына бөриң билдир херек. Мал эм-чииниң шымылгалы чокка өске кижиден мал сарым ап, а ол ышкаш хынаттымаан малдың сүдүн болгаш продуктуларың эки хайчынырбайш, чөмгө хергелеп болбас. Малды ажаап турар кижилер холдарын са-ваанчп чур, тускай хелтерин кедер, аарыг халдары-лары арылдыр эм чүүлдерин херегалээр чорук чу-гула. Мага-болууда бруцеллэз халдарың чышыпшан деп сезилгөөн кижилер эмчиге доп-доруан шивиттес чөгүтүр—деп, кабинет чанынга чымыган болук колхоз-чуларга эмчи чугалап берген.

Тыва областың Санитар-чырыдышыкың бажымы.